

EKLEZJOLOGIA KRAKOWSKA W XV WIEKU*

Badania nad eklezjologią krakowską rozpoczął ks. Jan N. Fijałek. W sześćdziesiąt lat po nim zajęli się tym zagadnieniem ks. bp Marian Rechowicz, Władysław Seńko i Waclaw Bucichowski.

Moje opracowanie wnosi analizę nie zbadanych dotąd, a także nie dosyć zbadanych tekstów, odnoszących się do interesującej nas dziedziny. Zajęłam się kazaniami–traktatami Stanisława ze Skarbimierza († 1431), w których znalazłam jego poglądy eklezjologiczne, dalej tekstem dysputy o Kościele przeprowadzonej na krakowskim wydziale teologicznym około 1430 roku i wreszcie oficjalnym traktatem Uniwersytetu Krakowskiego na sobór bazylejski zredagowanym w roku 1441 przez Tomasza ze Strzempina.

Teksty te analizowałam szczególnie w aspekcie dwóch problemów: istoty Kościoła i władzy papieża.

Stanisław ze Skarbimierza był prawnikiem i jego koncepcja Kościoła jest naznaczona myśleniem prawniczym. Kościół określa wprawdzie jako ciało mistyczne Chrystusa, ale złożone przede wszystkim z urzędów i stanowisk na różnych stopniach. Stanisław przypisuje papieżowi pełnię władzy, nie jest jednak zwolennikiem absolutyzmu papieskiego. Uważa, że Kościół (lub sobór), choć nie może znieść pełni władzy papieskiej, może jednak ograniczyć użycie tej władzy pod pewnymi regulami i prawami. Jest to, zdaniem jego, trwała podstawa reformy Kościoła. Wydaje się, że Stanisław ze Skarbimierza jest umiarkowanym myślicielem, który, choć zgodnie z zasadniczymi swoimi sympatiami, jest teokratą, to jednak przyjął dekrety soboru w Konstancji i idzie w kierunku wskazanym przez Kościół.

Dysputa krakowska w swym zasadniczym tekście, jakim jest odpowiedź prowadzącego ją mistrza, ukazuje podział Kościoła na Kościół predystynowanych, Kościół walczący i Kościół rzymski. Dużo miejsca poświęcone jest opisowi Kościoła rzymskiego. Jest to Kościół złożony z papieża jako głowy i z kolegium kardynałów jako ciała, tworzą razem jakby wewnętrzne, najściślej zjednoczone ciało mistyczne. Dużą rolę w omawianym tekście odgrywa przyrównanie ciała mistycznego Kościoła rzymskiego z ciałem naturalnym, jego częściami i władzami.

* Pełny tekst referatu ukaże się w książce: Zofia Włodek, *Studia nad wydziałem teologicznym Uniwersytetu Krakowskiego w XV wieku*, t. I.

Z porównania tego ostatecznie wynika, że jedność ciała mistycznego w ujęciu krakowskiego tekstu zasadza się głównie na sprawowaniu jurysdykcji.

Władza papieża jest władzą najwyższą, władzą główną i źródłem wszelkiej władzy. Papież ma władzę także nad porządkiem doczesnym. Od władzy papieża zależy władza cesarska i królewska. Jeżeli papież jednak rozkazuje coś przeciwnego wierze, wierni nie są obowiązani go słuchać. Poza tym, choć zasadniczo papież jest ponad prawem, to może jednak być sądzony jeśli głosi poglądy hereetyckie.

Widzimy więc, że po umiarkowanych poglądach Stanisława ze Skarbimierza, pojawia się w Krakowie dość radykalny teokratyzm.

Tomasz ze Strzempina w zredagowanym przez siebie traktacie wprowadza inny podział Kościoła niż wspomina dysputa. Znajdujemy u niego mianowicie Kościół predystynowanych, Kościół walczący i Kościół w swej reprezentacji. Nieobecne jest ujęcie Kościoła jako Kościoła rzymskiego. Najważniejsze dla Tomasza ze Strzempina to ujęcie Kościoła w reprezentacji, czyli sobór. Ciałem mistycznym nazywa Tomasz Kościół ujęty jako wspólnota wiernych, której reprezentacją jest sobór. Jest to jakby Kościół wewnętrzny (*corpus misticum*), któremu przeciwstawiony jest Kościół zewnętrzny (*corpus politicum*), czyli Kościół rozumiany jako zorganizowana społeczność o wymiarze politycznym.

Głową Kościoła, prawdziwą i bezpośrednią, jest Jezus Chrystus. Papież jest tylko głową Kościoła rozumianego jako *corpus politicum*, zaś służebną lub zastępczą głową Kościoła rozumianego jako *corpus misticum*. Autor stwierdza jasno, że nie ma istotnej zależności między Kościołem a papieżem. Wyższą władzę od papieża ma sobór, podlega mu każdy członek Kościoła wraz z papieżem.

Poglądy Stanisława ze Skarbimierza i mistrza prowadzącego wspomnianą dysputę o Kościele kształtowały się głównie w dyskusji z Husem i jego zwolennikami, koncyliarystyczne poglądy Tomasza ze Strzempina natomiast, stanowią przede wszystkim odrzucenie koncepcji teokratycznych.